

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Терновик Наталія

*кандидат психологічних наук,
професор кафедри психології*

*Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Величко Наталія

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 053 Психологія*

*Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»
м. Рівне, Україна*

В умовах воєнного стану на військовослужбовців покладаються складні, відповідальні завдання: щодо забезпечення безпеки й додержання прав людини; усунення загрози миру, порушень миру чи акту агресії; надання гуманітарної допомоги населенню, яке постраждало внаслідок міждержавних конфліктів; надання допомоги в подоланні наслідків конфліктів тощо. Професійна діяльність військовослужбовців у цей період характеризується довготривалою дією значної кількості стресогенних психотравмуючих факторів. Наявність постійної загрози для життя, страх бути пораненим, отримати травму та багато інших факторів висувають високі вимоги, в першу чергу, до психологічної готовності військовослужбовців в умовах воєнного стану, оскільки саме від такої готовності залежить не лише ефективність службової діяльності, але й особиста безпека військовослужбовців.

Психологічна готовність як усвідомлене відображення наявного потенціалу й актуального стану системи «особистість-діяльність» забезпечує: формування особистісного змісту участі військовослужбовця у службово-бойовій діяльності; своєчасність і доцільність поточних оперативних службово-бойових дій, їхню адекватність правоохоронним нормам та умовам службово-бойових ситуацій; ситуативну стійкість і урегульованість дій при зростанні напруженості; відновлення вихідних характеристик психологічної структури діяльності після виконання військовослужбовцями службово-бойових завдань [6].

Проблему психологічної готовності стосовно її значення для ефективності діяльності людини в особливих умовах у своїх працях



розглядало достатньо багато українських та зарубіжних науковців: Н.А. Агаєв, В.Г. Андросюк, О.М. Бандурка, В.І. Барко, Г.С. Грибенюк, Л.Г. Дика, Л.І. Казміренко, О.М. Коқун, М.С. Корольчук, В.І. Лебедев, В.О. Лефтеров, В.С. Медведев, А.І. Папкін, О.Д. Сафін, О.М. Столяренко, О.В. Тімченко, Ю.В. Чуфаровський та ін. Проте методичне забезпечення діагностування психологічної готовності військовослужбовців до професійної діяльності залишається на невідповідному рівні, оскільки не запропоновано чіткого переліку методичного інструментарію для діагностування такої готовності з відповідними кількісними індикаторами її складових компонентів та інтегральної характеристики [3].

Психологічна готовність військовослужбовця до виконання бойових операцій розуміється як інтегративне особистісне утворення, яке складається з тривалої короткочасної готовності та забезпечує його психологічну придатність до професійної діяльності. Тривала психологічна готовність формується впродовж тривалого часу військово-професійної підготовки та діяльності військовослужбовця та характеризує його потенційну психологічну здатність до виконання різних завдань під час здійснення бойових операцій. Короткочасна готовність базується на основі першої та характеризує наявну на даний період часу (від дня до кількох днів) психологічну здатність до виконання конкретних бойових завдань. Тобто можливий випадок відсутності у військовослужбовця короткочасної (ситуативної) психологічної готовності (внаслідок захворювання, поранення, травми та ін.) при наявності тривалої (потенційної) готовності. І, в той же час, є неможливою наявність короткочасної психологічної готовності без наявності тривалої [4].

Для практичної апробації на виборці військовослужбовців для діагностування їх тривалої психологічної готовності до виконання бойових операцій нами відібрано 24 методики:

1. Методика визначення швидкості перебігу мисленевих процесів (гра 3Х5) В. Пушкіна.
2. Методика «Розстановка чисел».
3. Методика «Оперативна пам'ять».
4. Методика дослідження креативності.
5. Методика «Матриці прогресивні Дж. Равена».
6. «Тест-опитувальник Г. Айзенка – Eysenck Personality Inventory (EPI)».
7. Опитувальник К. Леонгарда – Г. Шмішека.
8. «Шкала темпераментів» Л. Терстоуна (в адаптації Хойновського).
9. Опитувальник для діагностики властивостей нервової системи Я. Стреляу.
10. Методика «Q-сортування» (В. Стефансона).

11. «Властивості характеру – опитувальник самооцінки Т. Лірі».
 12. Опитувальник Міні-мульти.
 13. «Шкала самоефективності Р. Шварцера та М. Єрусалема».
 14. Методика «Діагностика мотивації до успіху» (Т. Елерс).
 15. Методика «Діагностика мотивації до уникнення невдач» (Т. Елерс).
 16. Мотивація професійної діяльності (методика К. Замфір у модифікації А. Реана).
 17. «Особистісна шкала прояву тривоги Дж. Тейлор» (в модифікації В.Г. Норакидзе).
 18. Методика дослідження рівня суб'єктивного контролю (РСК) Дж. Ротера (адапована НДІ ім. В.М. Бехтерева).
 19. «Діагностика ступеня готовності до ризику» (Г. Шуберта).
 20. Методика «Оцінка комунікативних і організаторських схильностей – КОС» (В.В. Синявського і Б.О. Федоришина).
 21. Методика «Діагностика рівня соціальної фрустрованості».
 22. «Шкала оцінки рівня реактивної (ситуативної) та особистісної тривожності».
 23. Методика «Диференціальна діагностика депресивних станів».
 24. Методика «Тепінг-тест».
- Для діагностування короточасної готовності відібрано 8 методик:
1. Методика шкалованої самооцінки психофізіологічного стану (О.М. Кокун).
 2. Методика самооцінки функціонального стану «САН» (В.А. Доскін та ін).
 3. Точність сприймання 10-секундного інтервалу часу.
 4. Методика «Реакція на рухомий об'єкт – РРО».
 5. Методика самооцінки емоційного стану Уесмана-Рікса.
 6. «Шкала оцінки рівня реактивної (ситуативної) та особистісної тривожності».
 7. Методика «Диференціальна діагностика депресивних станів».
 8. Методика «Тепінг-тест».
- Запропоновані діагностичні методики надають можливість здійснення фахівцями в галузі практичної психології діагностування як тривалої, так і короточасної психологічної готовності військовослужбовців до діяльності в умовах воєнного стану. Перспективою подальших досліджень у даному напрямку можна вважати продовження апробації психодіагностичних методик, які ґрунтуються на виконанні певного завдання, з метою діагностики різних компонентів психологічної готовності, а також розробку методичного забезпечення для діагностування психологічної готовності військовослужбовців до різних видів військово-професійної діяльності.



ЛІТЕРАТУРА

1. Алещенко В. М. Військова психологія: ретроспективний аналіз та подальший розвиток. Теорія і практика управління соціальними системами. 2015. № 2. С. 46–53.
2. Алещенко В. Методичні підходи до аналізу, оцінювання та прогнозування морально-психологічного стану особового складу. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військовоспеціальні науки. 2018. № 3. С. 6–11.
3. Алещенко В. Формування психологічної готовності військовослужбовців до ведення бойових дій. Вісник Національного університету оборони України. 2023. № 4 (74). С. 5–13.
4. Бабаян Ю. О., Грiшман Л. О. Особливості психологічної готовності військовослужбовців до дій в екстремальних умовах. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О Сухомлинського. Серія: Психологічні науки. 2014. № 13. С. 17–21.
5. Бойко В., Хомчак Р. Психологічна підготовка військових фахівців у конфліктах сучасності. Військова освіта. 2017. С. 19–27.
6. Кокурн О.М., Пішко І.О., Лозінська Н.С., Копаниця О.В. Діагностування психологічної готовності військовослужбовців військової служби за контрактом до діяльності у складі миротворчих підрозділів: Методичний посібник. – К.: НДЦ ГП ЗСУ, 2011. – 153 с.
7. Осьодло В. І., Грилюк С. М., Тютюнник Л. Л. Сучасний стан і перспективи психологічного забезпечення в Збройних Силах України. Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права. 2021. № 1. С. 89–98.